

Mentora

Svenska Studiecentralens nyhetstidning 4/2008 Frivilligt på svenska!

Foto: Sveps/Lisa sjöholm

Vem bevakar svenska föreningars intressen?

I dagens Finland ritas förvaltningskartan om; nationellt, regionalt, lokalt. Staten har sparkat igång ett antal projekt med svårtydbara akronymer (PARAS, ELY, ALKU etc.) som gör att även en garvad föreningsräv får lov att läsa på ordentligt för att hänga med.

Också föreningslivet påverkas av omstruktureringarna. Som enda svensk medlem i KANE (jovisst, ännu en förkortning, betyder Civilsamhällspolitiska delegationen...) vid Justitieministeriets demokratienhet, har jag hunnit reflektera en del över föreningars intressebevakning även ur ett finlandssvenskt perspektiv:

Statens myndighetsroll förändras från maktstyrning till god förvaltning. På engelska talar man om ett skifte från *government* till *governance*. Vad innebär detta i praktiken? Jo, att 70-talets stela kommittéväsen småningom ändrats till involvering av relevanta parter t.ex. när samarbetsprojekt startar och när nya lagar bereds. Varje ministerium skall nu ha en egen medborgarsamhällsstrategi som inkluderar organisationerna i ett så tidigt skede som möjligt.

Vi har nu tre års samlad erfarenhet av Finansministeriets och SSC:s projekt om samverkan mellan myndigheter och (finlandssvenska) medborgarorganisationer i SAG (äntligen en svensk akronym, står för SAmarbetsGruppen). I detta nummer av Mentora och på hemsidorna www.ssc.fi går det att läsa mer om SAG-projektets slutrapport.

Traditionell intressebevakning räcker inte i ett governance-samhälle. Med "traditionell" menar jag sporadiska kontakter till beslutsfattare och i bästa fall en insändare i dagstidningen. Idag gäller det att vara ständigt uppkopplad med tjänstemän

och politiker, och vara alert med nya www-initiativ, blir hörd i sak både skriftligt och muntligt, samt dessutom kanske sitta med i någon arbetsgrupp.

Ekvationen blir svår, speciellt för små och smala finlandssvenska organisationer, eller små föreningar som hör till ett finskt förbund. SAG-projektet jämnar väg för bättre kanaler av hörande och samverkan med myndigheter på ministerienivå. Men det behövs fler åtgärder.

De finlandssvenska fonderna och SSC kan bidra till en förstärkning och profilering av den svenska intressebevakningen, men frågan kräver politiska lösningar. De resursstarka fonderna har idag blivit en särpräglad maktfaktor, vars roll snarare är att lappa ihop glesnande svenska led än att ersätta offentliga kanaler, vilket behöver sägas rakt ut. Kulturfonden och SSC ordnar en organisationskonferens i slutet av mars 2009 kring temat.

SSC har fått en bred roll som allmän intressebevakare och kompetenshöjare – vi ser detta nu bl.a. när föreningslagen revideras – men kan inte ersätta organisationernas substanskunnande, som behövs mer än någonsin i governance-samhället.

Skapa ett permanent organ, ett föreningsting. Tinget kunde vara en länk mellan Folktinget och SSC, men inte som ett "paraplyernas paraply" utan som ett sakkunnig- och samordningsorgan som likt SAG jobbar med fallstudier, kompetenshöjning och klustergrupper. Vi får bara inte glömma gräsrotterna, som i dessa klimatförändringar med PARAS, ELY och ALKU etc. hotar att förtvina eller försvinna bakom snåriga samhällsstrukturer!

Björn Wallén

God jul och Gott Nytt År 2009!

Bild: Sveps/Emma Fors

Mentora kan läsas på nätet i pdf-form på adressen www.ssc.fi

"Det handlar ju om att säga sin åsikt. Att kunna formulera hur saker och ting känns. Jag tycker man borde börja jobba redan med små barn med att få deras röster hörda".

Hanna Backman, sid. 18

- 2 Vem bevakar svenska föreningars intressen?
- 4 Vi flytt int
- 8 Bättre samarbete – bättre beredning
- 11 Lokus med i European Liberal Forum
- 12 Hur mår 55+ anställda i finlandssvenska organisationer?
- 14 Intressebevakning under luppen
- 16 Föreningslagen förnyas
- 18 Intervju med Hanna Backman
- 19 SSC-nytt
- 20 Jämställdhet – en universalvärdering

MENTORA

Svenska studiecensalens nyhetstidning
8 årgången 2008
Utkommer årligen med 4 nummer

Svenska studiecensalen, centralkansliet
Nylandsgatan 17 B
PB 235, 00121 Helsingfors
Tfn: 09-612 90 70
Fax: 09-680 24 25
E-post: studiecensalen@ssc.fi

Björn Wallén
chefredaktör
bjorn.wallén@ssc.fi

Walter Fortelius
redaktionssekreterare
mentora@ssc.fi

Pia Pettersson
layout
pia.pettersson@kolumbus.fi

Sebastian Gripenberg
verksamhetsombud (Nyland)
sebastian.gripenberg@ssc.fi

Frida Westerback
projektledare
De ungas akademi (DUA)
frida.westerback@ssc.fi

Kim Österman
informatör, FSU
kim.osterman@fsu.fi

Anna-Karin Öhman
verksamhetsombud (Österbotten)
Österbottens regionkansli
Rådhusgatan 21 C, 65100 Vasa
Tfn: 06-320 41 50
E-post: ssc-vasa@ssc.fi

Beatrice Östman
verksamhetsombud (Åboland)
Åbolands regionkansli
Auragatan 1 C, 20100 Åbo
Tfn: 02-251 60 60
E-post: ssc-abo@ssc.fi

Material kan skickas till red.sekr. helst per e-post till adressen mentora@ssc.fi eller till Mentora, Nylandsgatan 17 B, 00120 Helsingfors. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera insänt material.

Omslagsbild: Sara Bondegård

Det var i juli 2007 som de första tecknen på den sorgliga historien, Fennovoima i Sideby – Skافتung, dök upp. När man de första gångerna läste om planerna i de lokala tidningarna så fnös man och tänkte att det där funkar ju inte, det vet alla som har sett platsen. Ett kärnkraftverk i Sideby??!!

Foto: Pia Pettersson

Vi flytt int

Platsen var Sideby Udde. Full av villatomter. Hela Sideby kyrkby skulle ha varit inom fem kilometers avstånd. Och inom en sådan zon får det endast bo 200 personer. Många åretrunt-hem skulle ha hamnat inom enkilometersradien och tvingats flytta, eftersom zonen skulle bli inhägnat område. Många frågor surrade i ens huvud: Hur kan de komma så pass långt in i en by? Vem skulle ge vika för de breda kraftledningarna som ska gå från ett kraftverk? Sötvattensfrågan, hur skulle man lösa den? m.m. m.m. En sak var klar för min familj och flera andra unga familjer. Kommer de så flyttar vi!

Innan jag går vidare ska jag berätta lite bakgrund om vår by. Under vinterhalvåret (november–mars) bor i Sideby endast de fast bosatta, totalt ca 280 personer. Under helger

kommer villabor och turister ofta på besök. Sideby är med andra ord en liten landsbygdsidyll nära havet. Från april till oktober mångfördubblas invånarantalet och turisterna. Det är som i Mumindalen, där allt väcks till liv efter vintervilan. Sideby formligen exploderar. Det kan man tacka alla sommargäster och Kilen för. Kilens hembygdsgård lockar till sig ca 16.000 turister per år, varav över 1000 är lågstadieskolor. De senaste åren har också varit mer positiva än på länge för byns helhetsutveckling, eftersom flera unga har flyttat tillbaka till hembyn, med familj i kappsäcken och flera barn på kommande. En positiv anda och framtidstro har avspeglat sig inom och utanför byn. Vi som bor här har eget företag, är anställda, distansarbetar eller arbetar helt och hållet hemifrån. Möjligheternas era är här.

Vår bedrövelses höst

Vi drar oss tillbaka till hösten 2007. Då smällen *Fennovoima* kom. Allt eftersom veckorna gick blev det mer och mer klart att detta med ett kärnkraftverk i Sideby inte var något skämt. Tidningarna skrev mer och politiker hejade på, Fennovoimas bilar och herrar började synas allt oftare ut i neyden och en stor oro började nu krypa i kroppen.

Det var en grupp på fem damer som skrev den första insändaren, i medlet av augusti. Vi ansågs vara löjliga, för inte kommer de ändå hit. Tiden förflöt och vi märkte att i den här frågan har vi absolut inget att säga till om. Staden och de förtroendevalda verkade inte överhuvudtaget höra på oss i byn som berördes! Även om den stora majoriteten av de fast bosatta i Sideby var mot kärnkraftsplanerna. Eftersom vi noterade detta rätt snabbt så sökte vi ihärdigt nya kanaler för egna påtryckningar.

Vi var till en början fem personer som på olika håll sökte och kontaktade olika personer som i sin tur kontaktade personer o.s.v. Alla som ville vara med och arbeta för saken

samlades och hade krismöten och vi sände otaliga mängder e-post hit och dit, inrikes och med tiden även utrikes. Inte en dag gick utan att man fick mellan 20–30 olika e-postmeddelanden med tankar, idéer och strategier.

Att bygga upp det enorma nätverk och den starka folkrörelse som vi alla tillsammans fick till slut krävde massor av tid, energi och vilja. Det låter enkelt att säga att vi kontaktade personer, de kontaktade vidare etc. Tids- och energikrävande var det ändå i allra högsta grad. Det gällde att trycka på rätt knapp vid rätt tidpunkt och att alltid ligga ett steg före eller hänga med i storbolagets tankar. Det var 100 % engagemang från dag ett till slutet.

Folkviljan som fanns

Allt som dök upp eller det som man höll på med fick vänta. Mest ledsamt var det med den egna familjen. Den blev lidande! Livet stannade upp och allt lades på is, inga investeringar eller utveckling och framtidsplanerna strändade. Det sista man tänkte på om kvällen var Fennovoima

Foto: Pia Pettersson

och det första man tänkte på då man vaknade på morgonen var Fennovoima. Vaknade man mitt i natten var det Fennovoima.

Vi fick leva med ständig oro, ovisshet, stor stress, upprördhet, ilska, besvikelse och vrede över våra förtroendevaldas nonchalans. Alla glåpord via nättidningsinsändare från privat(?)personer, som motståndare fick ta emot under denna tid, gav oss till en del mer energi, adrenalinkickar som vi var i behov av att få för att orka. Men sårande var de många gånger och det blev en börda i sig. Vi hade den turen att få tillstånd ett stort starkt nätverk och om en inte orkade fanns det andra som hade energi. På så vis gick bollen mellan oss alla hela tiden. Alla behövdes. Många fick börja äta/höja dosen med blodtrycksmediciner. Illamående och trötthet var vanligt. Oavsett allt så fanns det bara ett alternativ för oss. Hit ska de inte komma! Fennovoima behövs inte i Finland överhuvudtaget. Den energi som de tillverkar skall fara ut på Europas marknad, deras egna ord. Vi får ”skiten”. (El behöver vi, men det finns alternativ, kärnkraften är inte det enda sättet i världen.)

Många gånger under processen tänkte flera av oss att detta tillfälle kunde ha varit en oerhörd källa för forskning/slutarbete, om vad som sker då människan i dagens Finland utsätts för yttre stress och hot. Hot mot vår fortsatta existens i vår by var det faktiskt. För oss unga återflyttare som kommit för att stanna var vår framtid och livskvalitet hotad. Allt det vi kommit tillbaka för drogs bort under våra fötter. Alternativet var Fennovoima bort eller vi bort. Det förstnämnda jobbade vi ivrigt för, det andra alternativet fanns inte i vår vokabulär.

Utbudet av andras mark

Efter det första öppna mötet Fennovoima hade på hösten i Kristinestad kom deras planer att gå i bitar. Udden och holmen de suktade efter visade sig olämpliga av många olika orsaker. Natura 2000, ej till salu etc. Men skam den som ger sig, Fennovoima började med ljus och lykta söka ny plats. De hade sina lokala lakejer som sprang i skog och mark för att finna dem en plats.

Alla behövdes. Många fick börja äta/höja dosen med blodtrycksmediciner. Illamående och trötthet var vanligt. Oavsett allt så fanns det bara ett alternativ för oss. Hit ska de inte komma!

Det värsta var att all mark lakejerna och staden “bjöd ut” var privat. Markägarna fick höra om saken via radion eller via anställda, de sade att de inte vill sälja, men de ignorades... stället de bearbetade var Kilgrund och senare även Norrskogen, i Skaftung, på gränsen till Sideby. 95 % av markägarna motsatte sig starkt planerna, men det ignorerades också. Istället fick de stora markägarna besök efter besök, påtryckning efter påtryckning. Enormt tunga tider och stor press för samtliga markägare. Många mädde verkligen illa och värre blev det av den respektlösa nonchalans de möttes av både från fullmäktige håll och från andra kommuninvånare. Våldigt få brydde sig om den lilla människan och hennes existens i byarna. Få förstod också att det faktiskt handlade om människors hem och framtid. Man såg bara dollartecken och nytt folk. Inte värnade man om dem man har.

Sideby i världen

För att nämna något konkret som motståndare och markägare gjorde var att protestlistor och en nätprotestlista mot planerna bildades och överräcktes, fylld till brädden. En egen hemsida där man kunde ta del av bl.a. artiklar skapades. Bildspel om Sideby lagades och sändes till Fennovoimas ledning. Demonstrationerna där känslorna svallade

Foto: Sara Bondegård

drog mycket folk och gav uppmärksamhet. Till Sverige var en representant och diskuterade med miljöminister **Eva Goes** samt partikamrater om hur saker och ting ligger till på andra sidan potten. Det ordnades uranutställningar i Lappfjärd och Kristinestad på biblioteken samt en mini-Östersjö-konferens med en dansk forskare, **Per Hegelund**.

Bybor ordnade diskussionstillfällen med fullmäktigeledamöter då de inte själva gjorde det. Detta resulterade i att vi fick enormt strama tidtabell eller så dök få upp. Tidningsartiklar kom i en strid ström, Tv-program gjordes, telefonsamtal och e-post till otaliga utfördes. På EONs årsmöte (Fennovoima ägs till en stor del av EON) i Tyskland på västkanten, strax innan den slutliga reträtten, närvarade en markägare. Där förde man fram markägares och Sideby-Skaftung bybors åsikter, rädsla och vrede. Hur det demokratiska hade glömts, lovats men inte hållits. Ungefär samtidigt uppvaktades även riksdagen med representanter från motståndarsidan.

Påpekas bör ännu en gång att det inte var bara Sideby – Skaftungbor som arbetade för denna sak. Det fanns folk i hela landet och även utomlands och alla kämpade tillsammans. Inom Sideby var enigheten i denna fråga jättestor, ca 90% var mot kärnkraftsverkprojektet.

Bland det mest underbara att se, inom byn, var att de som var för Fennovoimas ankomst kunde stiga upp och säga det utan att man trampade på varandra! Vi hade respekt för varandras åsikter och tankar, ingen blev osams! Det är guld värt!!! Slutligen kan man säga att det är en ständigt levande process att kämpa för en sak och mycket lärorik och många gånger väldigt jobbigt. Det viktiga här är att se att man kan påverka om man verkligen vill!

Sara Bondegård

Bättre samarbete

– bättre beredning

Bakgrund

SAG-gruppen tillsattes av finansministeriet som en del av regeringens politikprogram för medborgarinflytande (regeringen Vanhanen I) för att befrämja samarbetet mellan medborgarorganisationer och förvaltningen i december 2005, med mandat till och med 30.9.2008. Initiativet till projektet togs av Svenska Studiecentralen.

Gruppens målsättningar var: 1) att främja hörandet av svenskspråkiga organisationer i ärenden som är viktiga för dem 2) att skapa en samsarbetsmodell där medborgarorganisationerna har möjlighet att bli hörda i ett tillräckligt tidigt skede av beredningsarbetet och 3) att främja förvaltningsöverskridande samarbete vid hörandet av medborgarorganisationer.

SAG genomförde sitt arbete genom att analysera pågående och avslutade beredningsprocesser samt fallstudier i anslutning till dessa; att, i huvudsak genom litteraturstudier, bekanta sig med så kallade spelregelsprocesser i Kanada, Storbritannien och Estland och genom planera studieprogram eller utbildningsmoduler kring interaktion.

Finansråd **Marja Granlund**, Finansministeriet fungerade som ordförande för SAG och Studiecentralens rektor **Björn Wallén** som viceordförande.

Slutrapport

Samarbetsgruppen SAG överlämnade den 13 oktober 2008 sin slutrapport ”Bättre samarbete – Bättre beredning” till förvaltnings- och kommunminister **Mari Kiviniemi** och satte därmed punkt för nästan två och ett halvt års arbete.

Slutsatserna och rekommendationerna grupperades i fem tematiska kapitel; transparens och tillgång till information, spelregler för hörande, nya mekanismer och strukturer, kompetensuppbyggnad och organisationsinternt samarbete.

I slutrapporten föreslår SAG exempelvis att medborgarorganisationer skall höras i ett så tidigt skede som möjligt av en beredningsprocess. Detta skulle höja beredningsarbetets kvalitet, främja förankringen, underlätta det fortsatta beredningsarbetet och göra det lättare att bedöma konsekvenserna av ett beslut eller en lag.

SAG tog även fasta vid praktiska frågor i anslutning till hur höranden arrangeras och utarbetade en checklista för hörande. Gruppen föreslog även att ministerierna skulle utse särskilda samrådsansvariga.

Slutrapporten innehåller ett tjugotal olika förslag och rekommendationer för förvaltningen men även för medborgarorganisationer, som alla syftar till att förbättra samarbetet mellan ministerierna och medborgarorganisationerna i fråga om hörande.

Rekommendationer

- Ministeriernas webbsidor bör vara interaktiva och tillhandahålla detaljerad information. Webbsidorna skall göra det möjligt för intresserade att sätta sig in i ett ärende och erbjuda källor till mer information och möjligheter att direkt kommentera ett ärende.

- Statsrådets projektregister (HARE) bör utvecklas som källa till information. Information om aktuella hörandetillfällen kunde samlas på HAREs ingångssida. Registrets uppdateringssystem och sökegenskaper bör utvecklas och det bör fungera på svenska.

- Metoderna att sprida information elektroniskt bör utvecklas. Detta bör ske med hjälp av elektroniska nyhetsbrev och automatiska meddelanden om uppdatering av webbplatser.

- Ministerierna bör regelbundet organisera medborgarorganisationsmöten. Regelbundna samlingar är ett effektivt sätt att sprida aktuell information och att skapa nätverk.

- Konkreta arrangemang för hörande bör planeras så att tillräckliga svarstider och väl organiserade hörandetillfällen kan garanteras. Hörandet borde alltid gagna en beredningsprocess och fungera som informationskälla för både det beredande organet som för medborgarorganisationer.

Statsrådsborgen. Lehtikuva / Pekka Sakki / Tor Wennström

- Tidigt hörande och involverande via arbetsgrupper bör bli vanligare metoder för ministeriets medborgarorganisationssamarbete. För reellt inflytande och konstruktiv dialog borde hörandet företas redan i ett tidigt beredningsskede.
- Hörandets syfte och val av dem som hörs bör motiveras. I samband med alla former av hörande borde det så långt som möjligt klargöras vad som är syftet med hörandet, vilka specifika sakområden man vill ha synpunkter på, vem det är relevant att höra och vad som kan påverkas genom hörandet.
- Medborgarorganisationer och allmänheten bör informeras om hur hörandet påverkat beredningen och beslutsfattandet. Till god förvaltningssed hör att skriftligt, muntligt och elektroniskt hörande alltid sammanfattas och att sammanfattningarna är offentligt tillgängliga.
- Ministerierna bör utse samrådsansvariga. Väl planerade, ändamålsenliga och väl genomförda hörandeprocesser kräver särskilda kunskaper och personalresurser.
- Forumet "dinasikt.fi" bör utvecklas så att det är ändamålsenligt för hörande av medborgarorganisationer. Forumet bör differentieras så att medborgarorganisationerna kan registrera sig och lämna synpunkter på aktuella diskussionsteman.
- Ett nytt forum "dinide.fi" / "tealoite.fi" bör grundas. Det föreslagna forumet skulle flexibelt göra det möjligt för organisationer och medborgare att framföra idéer och förslag.
- Alla ministerier bör ha strategier för samarbete med medborgarorganisationer. I enlighet med tidigare regeringsbeslut bör alla ministerier ha medborgarorganisationsstrategier.

Det vore naturligt att involvera medborgarorganisationerna i utarbetandet av dessa strategier.

- Samarbete i nätverk bör utvecklas. Olika former av tvärsektorieellt samarbete inom ramen för breda och öppna nätverk bör utvecklas för att involvera aktörer utanför förvaltningen.
- Tjänstemannautbildning som fokuserar på samarbete med organisationer bör utvecklas. I utbildningen av tjänstemän bör anvisningar och principer för interaktion med medborgarorganisationer tas upp.
- En organisationsledarutbildning som inkluderar samarbete med myndigheter bör etableras. Studiecetrallerna borde i samråd med sina medlemsorganisationer initiera och etablera en organisationsledarutbildning som inkluderar samarbete med myndigheter som en väsentlig del.
- Samarbetet mellan organisationer med gemensamma intressen bör utvecklas. Organisationernas samarbete bör fördjupas i syfte att vinna synergifördelar i utnyttjandet av nätverk och resurser.
- Organisationerna bör utveckla system för att främja internt hörande. För att höra resursmässigt svaga organisationer är det viktigt att deras takorganisationer utvecklar interna mekanismer för att höra sina medlemsorganisationer.

Sebastian Gripenberg

Skribenten fungerade som sekreterare för SAG-gruppen. SAG:s slutrapport "Bättre samarbete - bättre beredning" återfinns på SSC:s webbplats varifrån den kan laddas ned. Adressen är: <http://www.ssc.fi/sve/snabblankar/sag/> Rapporten kan även fås från SSC.

Lokus med i European Liberal Forum

SFV:s tankesmedja Lokus blev nyligen medlem i de liberala tankesmedjornas nätverk i Europa - *European Liberal Forum* - i samband med ELF:s årsmöte i Stockholm.

ELF är en förening som grundades år 2007 i Bryssel för att på non-profitbasis samla tankesmedjor, politiska stiftelser och forskningsinstitut med liberal anknytning till ett gemensamt forum.

Ideologiskt samlar ELF upp en bred skara av aktörer, allt från socialliberaler (dit Lokus räknar sig) till mer nyliberalt färgade institutioner. Den gemensamma nämnaren är att man vill jobba enligt demokratiska, liberala och reformmistiska ideal inom Europeiska Unionen. ELF har fått en

flygande start och initierar debatter, utbildning och forskningsinsatser om aktivt medborgarskap i Europa; enbart under 2009 genomförs 25 ELF-projekt - bl.a. social rörlighet, kulturell diversitet och globaliseringen efter finanskrisen.

Lokus kommer aktivt att följa med de europeiska aktiviteterna, och starta med att bygga upp det nordiska samarbetet; bl.a. planerar Lokus en studieresa till Stockholm i februari och en Östersjö-relaterad klimatkonferens i september 2009.

Björn Wallén, ordförande Lokus

Läs mer på www.lokus.fi

Lokus-pamflett om Kommun- och servicestrukturreformen

Tankesmedjan Lokus har i höst publicerat en kritisk pamflett med rubriken Från folkstyre till styrt folk? Om livet efter en förvaltningsreform. Vad händer med lokaldemokratien när kommuner och service sammanslås? Hur kan medborgarsamhället återfödats?

Ur innehållet:

I samma utsträckning som marknaden och staten har trängt sig in på medborgarsamhällets domän, har också politik förvandlats från att ha varit en väg att förverkliga medborgarsamhällets moraliska och ekonomiska jämlikhetskrav till att bli förstatligad förvaltning eller marknadsmässig reglering. Och i motsvarande grad förlorar medborgarna förtroende för politiken som demokratiskt medel. Just den utvecklingen ledde också tidigare till politikens kris med åtföljande katastrofala slutresultat.

Ut finns det bara en framkomlig väg - att förstärka medborgarsamhället.

Pamfletten kan beställas GRATIS från SFV:s kansli: **Tankesmedjan Lokus** c/o Svenska folkskolans vänner PB 198 00121 Helsingfors eller laddas ned i pdf-format på webbsidan www.lokus.fi

Svaret på rubrikens fråga kunde vara ganska ankdammsmässigt; tackar, bara bra. Låt oss nu i alla fall problematisera svaren lite grann, eftersom vi nu har empiriska belägg för att det finns åtminstone nyansskillnader, speciellt mellan kvinnor och män.

Hur mår 55+

anställda i finlandssvenska organisationer?

Tyst kunskap

Inom ramen för SSC:s utvecklingsprojekt *Tyst kunskap i tredje åldern* har **Jenni Junnelius** genomfört en diger kartläggning om arbetsmotivation och tyst kunskap bland 55 år fyllda anställda i finlandssvenska organisationer.

Tematiken är brännande aktuell – vi står ju inför en veritabel pensionsboom när de stora årskullarna, födda i det efterkrigstida Finland, står inför sin pensionsålder. Samtidigt talas det mycket om att orka i arbetslivet så länge som möjligt, och att ta tillvara de äldre arbetstagarnas djupa yrkeskompetens och breda tysta kunskap t.ex. i form av sociala nätverk.

Tyst kunskap (på engelska tacit knowledge) utgår från **Michael Polanyis** redan klassiska definition på ett *personligt och erfarenhetsbaserat kunnande* som inte explicit formulerats utåt; därav dess ”tysta” och dolda karaktär. En grundläggande utmaning för kartläggningen var därför att formulera så exakta och heltäckande frågor som möjligt – för att möjligen fånga in några dimensioner av det undflyende begreppet.

Metod och material

Målgruppen för kartläggningen var 55 år fyllda anställda inom Svenska studieförbundets 54 medlemsorganisationer, plus Kommunförbundet - 55+ i 55 organisationer! Vi valde en skriftlig, anonym webbenkät eftersom den metoden gav mycket information med relativt lätt byråkrati. Naturligtvis hade det varit idealiskt med att komplettera med några djupintervjuer, men dessa avstod vi ifrån p.g.a. tidsskäl.

Kartläggningen gav i alla fall en mycket god svarsprocent: av 95 personer i huvudmålgruppen svarade hela 70 vilket gav en svarsprocent på 74 %. Av de svarande var 45 kvinnor och 25 män, vilket i stora drag motsvarar könsfördelningen i huvudmålgruppen. Själva frågorna var flervalsfrågor med möjlighet till kommentarer, och helt öppna frågor om upp-

levd motivation att fortsätta i arbetslivet, trivsselfaktorer och tyst kunnande.

Centrala resultat

De mest centrala resultaten från kartläggningen kan beskrivas i följande utsagor:

Majoriteten är nöjd med sin arbetssituation. Flertalet av de svarande är nöjda med sina medarbetare (71 %), sin arbetsplats (64 %) och har tillfredsställande jobb (59 %). Snäppet över hälften är nöjda med sina arbetsuppgifter (52 %) och känner sig uppskattade (51 %). Väl så, men man undrar kanske vad som döljs i mörkertalet upp till 100%?

Det finns utrymme för förbättringar! Över hälften är inte helt nöjda med hälsan (54 %) och med lönen (53 %). Och närapå hälften känner inte helt uppskattade (49 %). Finlandssvensk Jante-lag, eller brist på respekt, undrar kanske någon?

Könsskillnader förekommer! En förklaring till det delvisa missnöjet kan sökas mellan män och kvinnor. Männen är nöjdare (56 %) med lönen än kvinnorna (42 %) visar svaren på frågan om lönen motsvarar arbetsinsatsen. Vi har här en bekräftelse på att det finns en väg att vandra ännu när det gäller förverkligad jämställdhet – vår kartläggning pekar på en klyfta utan att påvisa något konkret i euro och cent, vilket är en annan historia.

Kvinnorna betygsätter i sin tur sociala aspekter högre än männen, t.ex. god stämning (60 % vs. 36 %). Dessutom finns det klara skillnader i hur den tysta kunskapen förvärvats, så att kvinnorna upplever sig ha fått förbättrad praktisk kunskap (53 %) i högre grad än männen (38 %) och ökad självkänedom (42 % vs. 29%).

Männen har å sin sida med åren upplevt sig fått i högre grad bättre sociala färdigheter (29 %) än kvinnorna (15 %)

Jenni Junnelius, som sammanställt kartläggningen som initierades av SSC:s Chrissé Lång (numera glad pensionär..)

och förmåga att anta olika perspektiv (60 % vs. 39 %). Det kan ju naturligtvis bero på att vi män från starten i arbetslivet varit ensidiga sociala nybörjare som behövt mer träning...

Tyst kunskap ökar med åren. Frågebatteriet med svar påvisar att den tysta kunskapen ackumulerar med åren. Dessutom har denna åldersgrupp bakom sig jämförelsevis långa arbetsförhållanden – 43 % har arbetat över 20 år i sin organisation! – speciellt om man tänker på yngre snuttjobbade projektanställda.

Arbetsåren har medfört en diger samlad livserfarenhet, som syns bl.a. i form av förbättrad praktisk kunskap (94 %) och vidgade sociala nätverk (84 %). Medvetenheten om egna värderingar har förbättrats något eller mycket hos det stora flertalet (93 %).

Fortsatt deltagande i arbetslivet skapas av motiverande morötter på arbetsplatsen, såsom trivsel (69 %), att tycka om sitt arbete (67 %) och god hälsa (52 %). I de öppna svaren kommer detta fram helt tydligt – här några axplock om vilka aspekter de svarande nämner som sporrar till fortsatt arbete: ”Nya, mycket intressanta arbetsuppgifter”, ”Försöker vara

positiv till förändringar, kurser osv.”, ”Sköta om mig själv både fysiskt och psykiskt/andligt”.

En kort resumé

Hur lyder en kort sammanfattning av 55+ kartläggningen? Förutom att det finns en attitydklyfta gällande inställningen till lön i förhållande till arbetsinsats, så existerar det andra könsmissiga skillnader. Kvinnorna påverkas i högre grad av den sociala omgivningens förhållningssätt till arbetet, medan männen påverkas i högre grad av innehållet i arbetsuppgifterna. Läggtill vikten av gott fysiskt och psykiskt välbefinnande, så kan man lugnt rekommendera att finlandssvenska organisationer alltmer borde satsa på Må Bra-program på arbetsplatsen, i kombination med lämpliga sporrar som tar tillvara medarbetarnas enorma – och ibland tysta – kunskapspotential!

Björn Wallén

Läs hela rapporten på www.ssc.fi

Intressebevakning under luppen

Vid Organisationskonferensen år 2008 togs frågan om intressebevakning upp i några av arbetsgrupperna och vid konferensens avslutning ställde Svenska Kulturfondens direktör **Krister Ståhlberg** i utsikt att följande konferens skulle behandla tematiken mer ingående. Mentora träffade i oktober Ståhlberg för ett samtal om de finlandssvenska organisationernas intressebevakning.

Varför är frågan om organisationernas intressebevakning så aktuell för tillfället?
– De finlandssvenska helheterna är ofta så pass små i förhållande till de finskspråkiga att de lätt kan glömmas bort. Samtidigt sprids information inte jämnt, den sprids inte med samma frekvens på svenska. Situationen accentueras särskilt när finlandssvenska föreningar ingår i formellt tvåspråkiga organisationer, var de ofta utgör en försvinnande liten del. Det skulle därför vara av största vikt att kunna skapa olika "early-warning" system för att följa med när olika frågor kommer upp till behandling.

För det första måste man göra klart för sig vad det är för intressen man bevakar – organisationen måste ha en vilja

Sammanhänger denna fokusering med att finlandssvenskarna överlag förefaller vara något utsatta exempelvis när de gäller de förändringar som sker på statlig nivå?

– Dessa förändringar kretsar framförallt kring frågan om storlek. Vi lever just nu i en period av relativt genomgripande samhällsförändringar. Dessa reformer går nästan undantagslöst ut på att skapa större och större enheter i tron på att det finns stordriftsfördelar. Det problematiska är att finlandssvensk verksamhet ofta inte platsar i dessa helheter då den inte kan följa samma skalmodeller. Detta syns tydligt exempelvis på kommunfältet. Situationen kräver stor framsyn av finlandssvenska beslutsfattare för att i god tid och på eget initiativ anpassa sig. Men det finns också goda exempel på finlandssvenskt håll såsom skapandet av *Yrkehögskolan Novia* och *Axxell*.

Vilka resultat borde de finlandssvenska organisationernas intressebevakning åstadkomma?

– För det första är det frågan om en resursbevakning och för det andra kan man tala om en verksamhetsprincipbevakning. Med det avser jag exempelvis att tvåspråkiga förbund skall sköta sin svenskspråkiga verksamhet inom ramen för sina allmänna bidrag. Men jag tror även att finlandssvensk intressebevakning handlar om att fundera över hur våra egna strukturer egentligen fungerar. Det är möjligt att vi på många områden är så få och så små att en fullödlig verksamhet i en allt mer specialiserad värld inte längre kan upprätthållas. Då bör man fråga sig om det finns något vi själva kan göra för att anpassa våra egna strukturer för att få större helheter.

Hur inverkar dagens ofta tillfälliga och flytande beredningsmekanismer på de finlandssvenska organisationerna i sitt intressebevakningsarbete?

– Bilden är mycket varierad. Jag tror nog att många av de finlandssvenska organisationerna ingår i de nätverk det är frågan om. Men det är onekligen ett problem bland annat av den anledningen att Sfp är ett mycket litet parti, vilket innebär att man inte är företrädare i alla organ där olika beslut bereds. Detta leder till att kunskapen om vad som är på gång är bristande, vilket i sin tur leder till ett besvärligt läge eftersom en förutsättning att kunna göra något är att man faktiskt är medveten om vad som är på gång. En viktig fråga här är hur finlandssvenska organisationer kunde samverka med

sinsemellan och med finskspråkiga organisationer så att ett ständigt informationsflöde skulle löpa.

Intressebevakningsverksamhet är dels långsiktig och dels åtminstone i viss mån resurskrävande...

– Intressebevakning är resurskrävande och det är ingen lätt sak, men jag tror att den enda rätta inställningen är att förbunden med sin personal måste klara av den här sektorn – det är därför vi har förbund. Jag tror inte på tanken att fonderna skulle gå in och finansiera intressebevakningsombud som skulle delas mellan olika organisationer eftersom en person inte klarar av att omspanna de olika väldigt specialiserade områdena som det handlar om – det måste yrkesfolk sköta om. Frågan om hur man sprider information så att den når närstående parter är dock mycket intressant. Jag kan också tänka mig att man på vissa tillräckligt fokuserade områden, till exempel på det sociala, kunde ha någon form av samfinansierade gemensamma ombudsmän. Överlag tror jag att strukturfrågan är mycket viktig i det här sammanhanget och att man specifikt inom de sociala organisationerna kunde ställa sig frågan huruvida resurserna kan samlas genom ett mångintresseförbund, vilket skulle företräda flera mindre intressen utan att ställa dem mot varandra. Jag vet inte om det där är en väg att gå och jag vet att det säkert finns mycket motstånd mot ett dylikt tänkande men jag tycker trots det att det är en fråga som man behöver fundera över mer konkret.

Till sist, tre råd för en organisation som funderar på att utveckla sin intressebevakningsverksamhet?

– För det första måste man göra klart för sig vad det är för intressen man bevakar – organisationen måste ha en vilja. För det andra är det viktigt att följa med de statliga beslutsprocesserna på sitt område och sträva efter att påverka så tidigt som möjligt. Idag är ganska mycket information tillgänglig på nätet. Och för det tredje: ty dig till likasinnade. Samarbeta, samordnade insatser och kanske en viss arbetsfördelning är viktiga eftersom det handlar om komplicerade frågor.

Svenska Kulturfonden har beställt en utredning om de finlandssvenska organisationernas intressebevakning av **Siv Sandberg** och **John Seppänen**. Rapporten kommer att presenteras vid Organisationskonferensen våren 2009.

Föreningslagen förnyas

Föreningslagen hör utan tvekan till de mest lästa och bäst kända av våra lagar. Varje föreningsaktiv värd namnet har ögnat igenom lagen och många kan den säkert mer eller mindre utan-till! Lagen anger hur varje av landets ungefär 128.000 registrerade föreningar skall fungera. Därför är det ingen liten sak när föreningslagen revideras.

En revision av föreningslagen ingår som en målsättning i regeringsprogrammet, vilket anger: "[f]öreningslagen revideras i synnerhet i fråga om de delar som gäller förvaltning och revision samt sätten att delta i beslutsfattandet så att lagen bättre motsvarar de krav som en modern organisations- och medborgarverksamhet ställer".

En viktig bakgrund till reformen är politikprogrammet för medborgarinflytande som verkade under regeringen Vanhanen I. Rapporten "Kohti aktiivista kansalaisuutta" (Justitieministeriet 2005) och regeringens principbeslut om främjande av medborgarorganisationernas verksamhetsförutsättningar (2007) tar upp behovet att förnya föreningslagen ur olika perspektiv. En viktig utgångspunkt är att det skall bli lättare att administrera föreningar.

Justitieministeriet utgav våren 2007 en promemoria som behandlade behovet av en förnyelse av föreningslagen. Efter en remissrunda och vidare beredning tillsatte ministeriet hösten 2007 en arbetsgrupp för att bereda ett förslag till översyn av föreningslagen. En referensgrupp tillsattes en månad senare för att följa upp arbetsgruppens arbete. Arbetsgruppens rapport och förslag publicerades under försommaren 2008. Allt material i anslutning till processen finns tillgängligt på justitieministeriets webbplats, dock endast på finska (adressen anges nedan).

Fjärrstyrda beslut

Arbetsgruppen, som inte var enig på alla punkter, presenterade centrala förslag på tre huvudsakliga områden: en möjlighet till distansdeltagande i föreningsmöten, en möjlighet att inrätta verkställande direktörer som organ inom

en förening och avskaffandet av lekmannarevisorer och revisionsplikten i vissa fall.

Arbetsgruppen föreslår att föreningslagen ändras så att det blir möjligt att delta i föreningsmöten med hjälp av datakommunikation eller andra tekniska hjälpmedel om en förening bestämmer så i sina stadgar. En förutsättning för detta skulle vara att rätten att delta i beslutsfattandet och omröstningar kan garanteras på ett sätt som är jämförbart med ett traditionellt möte. Arbetsgruppens resonemang är relativt tekniskt och oenigheten på denna punkt var stor, varför det inte är lätt att i korthet referera dessa förslag. Den som är intresserad av denna fråga gör väl i att bekanta sig med rapporten. I korthet kunde man dock säga att arbetsgruppens förslag är ett steg mot större flexibilitet inom föreningslivet. Arbetsgruppen vill inte helt frångå traditionella möten, det skulle inte exempelvis bli möjligt med helt virtuella möten utan man skulle komplettera möjligheterna att delta i föreningsmöten.

Förenings-VD?

I arbetsgruppens förslag ingår att föreningar liksom aktiebolag skulle kunna tillsätta verkställande direktörer, inte som en tjänst, utan som ett organ inom föreningen. Även på denna punkt var arbetsgruppen oenig. En kritisk synpunkt mot detta förslag var att man noggrant bör undvika en utveckling som likriktar det ideella föreningslivet med det kommersiella näringslivet. På finska valde man beteckningen "toimeenpaneva johtaja". På svenska kvarstår problematiken dock. Tanken med förslaget är att en del av det ansvar som styrelsen för tillfället även i mycket stora organisationer bär för den dagliga ekonomin och administrationen skulle kunna överföras på en verkställande direktör.

Det är viktigt att tydligt understryka att möjligheten dels till distansdeltagande och dels att inrätta en verkställande direktör är helt frivilliga och skulle inte innebära några förändringar för en förening som inte väljer att tillämpa dessa

optioner. Det tredje området som berörs av arbetsgruppens förslag skulle dock påverka alla föreningar.

Redovisningen underlättas

Arbetsgruppen föreslår att mindre föreningar skulle befrias från revisionsplikten. I större föreningar, som uppfyller vissa kriterier skulle revision fortsättningsvis utföras, men enbart av auktoriserade revisorer. Lekmannarevisorsinstitutionen skulle med andra ord avskaffas. Lekmannarevisorer skulle ersättas av verksamhetsrevisorer (på finska toiminnantarkastaja), men detta skulle vara frivilligt. Föreningar skulle alltså ha tre alternativ att välja på: att inte utse revisorer alls, att utse minst en verksamhetsrevisor eller att utse minst en auktoriserad revisor. Föreningen måste givetvis i sina stadgar bestämma vilket förfarande som tillämpas. Enligt förslaget skulle en förening som nu har lekmannarevisorer och som inte ändrar sina stadgar i framtiden utse verksamhetsrevisorer. Arbetsgruppen föreslår vidare ett minoritetsskydd: om en förening saknar revisorer och minst en fjärdedel av medlemmarna kräver det, skall verksamhetsrevisorer utses.

Arbetsgruppens förslag innehåller även andra mindre förslag samt ingående motiveringar för de olika förslagen liksom förslag till lagtext. I skrivande stund arrangerar justitieministeriet ett öppet hörande om förnyelsen av föreningslagen på statsförvaltningens diskussionsforum www.dinasikt.fi. Diskussionen på forumet pågår till och med 12.1.2009 – alla intresserade är välkomna att kommentera planerna. Enligt uppgift är en regeringsproposition i ärendet att vänta tidigast i slutet av våren eller under hösten 2009. Avsikten är att översynen av föreningslagen skall godkännas av den nuvarande riksdagen.

Sebastian Gripenberg

Material om förnyelsen av föreningslagen på justitieministeriets webbplats: <http://www.om.fi/Etusivu/Vireilla/Saadoshankeet/Yhtioikeus/1172045285650>

Intervju med Hanna Backman

Finlands Svenska Skolungdomsförbunds (FSS) förbundsordförande Hanna Backman jobbar stenhårt med skolpolitisk intressebevakning som berör unga och skolelever i Svenskfinland. Och hur gör man det då?

Det talas ofta om att de ungas åsikter inte hörs – vad väcker detta för tankar hos dig?

Jag tror att man lever i den tron att ungas röst nog hörs och detta upplevs som något positivt. Tanken hänger kanske dock inte riktigt ihop med hur det ser ut i verkligheten. Är det t.ex. bara genom parlamentariska metoder man får sin röst hörd som ung?

Enligt mig fattas det strukturer för hörandet av unga i vårt samhälle. Vårt skolsystem uppmuntrar inte oss att tycka till om saker och ting. Det är kanske första gången i samhällsläran i åttan man börjar försiktigt närma sig dessa frågor. Det upplever jag som ganska sent.

När har du själv börjat forma dina åsikter och upplevt att du kunnat påverka?

Det var nog på lågstadiet då kriget i Kosovo var aktuellt. Detta upprörde mig mycket och ledde till att vi startade en

klubb i min skola som fick namnet **WWW – World Without War**. Vi ritade teckningar, gjorde en namninsamling och skickade allt detta till presidenten.

Fick ni något svar?

Nej. Vi fick inget svar av presidenten och nu förstår jag att man måste komma på allt det här själv, det vill säga sätt att göra dig hörd och uttrycka en åsikt. Eftersom ingen i skolan ger dig denna information, om det inte råkar komma hemifrån.

Vilka möjligheter anser du det finns för unga att påverka idag?

Det handlar ju om att säga sin åsikt. Att kunna formulera hur saker och ting känns. Jag tycker man borde börja jobba redan med små barn med att få deras röster hörda. Det här är något man får lära sig att göra.

Sedan finns det flera medborgarorganisationer och projekt som stöder detta, många riktigt fina. För att återgå till strukturerna – det finns ju bl.a. elevkårer i skolorna, men stundvis upplever jag dessa skendemokratiska. Att man skapat dem i enlighet med lagen och därmed punkt. Möjligheterna är ofta begränsade i verkligheten, tyvärr.

Hur anser du att ungdomsfrågor bevakas i vårt samhälle?

Som sagt finns det många fina projekt och jag upplever att beslutsfattare ser det som en viktig sak. Sanningen är även att det är svårt att engagera unga.

Hur tänker du då?

Att det är en vanesak för dem eller oss. Ett bekant tanke-sätt att inte aktivera sig. Och klart att det är svårt, om ingen berättat för dig hur man går till väga.

Hela sättet att leva är ju absurt. Vi uppmuntras till att konsumera och äta och på fritiden skall vi köra vårt 45 minuters yoga-pass, för att sedan vara totalt avslappnade och lyckliga. Det är helt omänskligt.

Avslutningsvis - hur ser du på informations-spridning och nätverksbildandet bland unga idag?

Jag tror vi unga gömmer oss i våra osynliga abstrakta nätverk. Det är därför svårt för äldre generationer att begripa sig på det hela. T.ex. då mina vänner i Österrike demonstrerar, vet jag genast då det äger rum och kan dela detta med dem, fast jag själv befinner mig i Finland.

Text och foto: Frida Westerback

Medveten närvaro i vardagen

Kursledare: **Carola Boëthius**.

Kursen ger verktyg för medveten närvaro i en hektisk vardag. Föreläsningar och diskussioner varvas med övningar. Deltagaravgift 50 euro per dag eller hela kursen 100 euro. OBS! Begränsat deltagarantal.

25.2, 18.3, 22.4.2009

kl. 9-16 i Sfv-salen
Nylandsgatan 17 D

Anmälningar och mera info:

www.ssc.fi

Tel. 09-6129 070

eller studiecentralen@ssc.fi

Foto: Pia Pettersson

Jämställdhet – en universalvärdering

Värderingar är bekanta företeelser för dig som är engagerad i eller anställd av en organisation. De utgör både mål och medel, motiverar dig och andra till arbete för verksamhet och utveckling och finns med som fasta inslag såväl i interna dokument som i trycksaker för externt bruk. Oavsett om organisationens centrala värde handlar om hållbar miljösyn, motion och rörelse, kultur, intressebevakning för en grupp med specifika behov eller något helt annat så finns det en värdering som berör alla men som inte alltid blir ihågkommen – nämligen jämställdhet.

Varje organisations innersta önskan torde vara att appellera till en allt större grupp, att utveckla verksamhet som får spridning och bred uppskattning, att bereda alla som vill möjligheten att vara aktiva och ge av sig själva och att vara en god arbets- och uppdragsgivare. Dessa önskningar kan uppfyllas på bästa sätt genom att beakta kvinnor och män samt deras rättigheter att vara sig själva, delta, lära, engagera sig och arbeta på lika grunder. Det låter enkelt men så är det inte. Ännu i dagens samhälle förekommer ojämn representation i styrelser och arbetsgrupper, begränsande attityder visavi kvinnors eller mäns intressen och därmed verksamhet som omedvetet stänger ute människor, satsningar bara på viss typ av verksamhet och ensidig marknadsföring, glastak för ambitioner samt löne- och karriärklättringsskillnader som beror på förutfattade meningar om kvinnors eller mäns kvalifikationer snarare än om personers egen förmåga och vilja.

Jag skriver inte detta för att peka finger utan för att uppmuntra er med budskapet om att vi kan förändra – tillsammans. Värderingen jämställdhet förverkligas med fördel både kvantitativt och kvalitativt – organisationen bör bereda både kvinnor och män chansen att delta i beslutsfattande organ men också se till att verksamhet som planeras och genomförs riktas till en bred publik. Det handlar både om tillgänglighet för principens skull men också om att skapa trivsel och känsla av samhörighet. Jämställdhet behövs också både externt och internt – såväl i marknadsföring, samarbete och kommunikation som i former för arbete, utvecklingsprocesser och rekrytering. Jämställdheten är samtidigt en konkurrensfördel och imagehöjare som den garanterar strävan efter inkluderande och rättvisa.

En universalvärdering som denna kräver metoder, manualer och motivation. Svenska Studiecendralen har erfarenheter av att skapa metodverktyg – kanske ett nytt kunde utvecklas för jämställdheten? Manualer och planer är upp till organisationen själv att utveckla. Svenska Kvinnoförbundets jämställdhetshandbok för kommunen kan med fördel användas som inspirationskälla. Motivationen gror genom att använda metoder och manualer i siktet mot målet. Att addera värderingen jämställdhet till organisationsarbetet vinner alla på!

Sara Eklund